

VZTAH OBRANY A PROTIÚTOKU

Vycházíme-li z podstaty vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, stávají se obranné operace vedené s cílem odražení a zmaření agrese nepřítele **hlavním druhem operací vojsk v počátečním období možné války**. Avšak obrana, vedená v jakémkoli měřítku, je způsobilá dosáhnout jen omezených cílů a nemůže vést ke konečnému zničení agresora.

Myslím, že z tohoto pohledu je nutné chápat uskutečňování prvních obranných operací jako dočasný způsob bojové činnosti s agresorem vedenou s cílem oslabení útočníka, vyčerpání jeho záloh, zmaření útoku a vytvoření podmínek pro přechod do protiútoků.

Po odražení agrese nepřítele v počátečním období války je proto protiútok z hlediska bojové činnosti vojsk jedním z hlavních prostředků, které umožňují převzetí strategické i operační iniciativy a který bude veden jak strategickými, tak i operačními uskupeními vojsk.

Jedině rozhodný protiútok nedovolí nepříteli pokračovat v agresi a je prostředkem, jenž vytváří podmínky ke konečnému zničení útočníka na jeho vlastním území. Proto je zapotřebí přechod vojsk do protiútoků plánovat již při prvních obranných operacích. Jejich vedení pak musí vytvořit co nejvýhodnější podmínky pro tuto činnost.

Při organizaci a vedení soudobé obrany se setkáváme s pojmy protizteč a protiúder. Oba se vztahují k obranné operaci – boji. Při přechodu z této operace do útoku hovoříme o **protiútku**. Na rozdíl od útoku, který vedeme proti bránícímu se nepříteli, je **protiútok veden proti aktivnímu a dosud útočícímu nepříteli**. Přesto však mezi protiúderem a protiútkem, třebaže mají rozdílný cíl i význam, je přímá souvislost. Protiúder úspěšně uskutečňované silami operačních záloh v průběhu vedení obranné operace, mohou často přerůst rámcem vedení operační i strategické obrany a vytvořit podmínky pro přechod do protiútoků.

Pod pojmem **protiútok** rozumíme zvláštní druh útoku, předem připravený v průběhu nebo bezprostředně po odražení útoku nepřítele ke zmaření výsledků a dokončení zničení útočníka. Znamená v podstatě přechod od obrany k rozsáhlé útočné činnosti silami soustředěnými již v průběhu obrany.

Protiútok na rozdíl od protizteče a protiúderu není součástí obranné operace, ani pokračováním jejího vedení, ale je svou podstatou **novou útočnou činností**, která se řídí podle zásad obecně platných pro přípravu a vedení útočných operací, avšak s některými zvláštnostmi. Je však třeba vidět, že ve vojenské praxi se prvky obranné operace a protiútok prolínají a přesahují. Přitom protiútok je na výsledcích vedení obranných operací přímo závislý a z nich také vychází.

Protiútok tím, že vytváří podmínky pro přechod z obrany do všeobecného útoku, je rovněž vrcholným projevem aktivity vojsk v operačním a zejména ve strategickém měřítku. Je výrazem vysokých morálních a bojových vlastností i možností vojsk a projevem jejich vůle po vítězství. Vyžaduje však značné síly a materiální prostředky, které armády prvního sledu a mnohdy ani front nebudou mít. Proto je nutné zálohy předurčené pro přechod do protiútku přisunovat z hloubky teritoria – koaličního uskupení vojsk, nebo i ze strategické zálohy na válčišti.

Z toho vyplývá, že **vševojsková armáda bude přecházet do protiútku v rámci frontu, v součinnosti s ostatními armádami, nebo může zabezpečovat přechod frontu do protiútku.**

Cílem protiútku v současných podmínkách je nedat nepříteli možnost úspěšně dokončit útočnou operaci, zmařit jeho útok a rozbít hlavní útočná uskupení, ovládnout důležité prostory, převzít iniciativu na zemi i ve vzduchu a vytvořit postupně podmínky pro přechod do všeobecného útoku vedeného s rozhodnými operačními i strategickými cíli.

V počátečním období války při vedení prvních obranných operací může být cílem protiútku rovněž osvobození vlastního území a přenesení bojů na území agresora.

V průběhu války může být hlavním cílem protiútku zpravidla obnovení útočné činnosti v operačním nebo častěji ve strategickém měřítku.

Přechod z obrany do útoku je s výhodou vykonáván v době, kdy jsou útočícímu nepříteli způsobeny značné ztráty, a v situaci, kdy nepřítel už nemá volné bližší operační zálohy nebo je nemůže z různých důvodů použít, avšak dosud neuspěl přejít do organizované obrany.

Nejvýhodnější podmínky pro přechod vojsk do protiútku v počátečním období války však budou vytvořeny tehdy, když budeme mít možnost účinně ničit nepřítel palebnými údery, kdy jeho síly budou vyčerpány a hlavní operační zálohy zasazeny do sražení, nepřítel nebude mít dosud vytvořena obranná uskupení a vlastní vojska si zachovají (vytvoří) možnost zaujmout výhodné operační postavení a budou všestranně připravena k vedení útočné činnosti.

Určujícím faktorem v přípravě a organizaci protiútku jsou způsoby přechodu

vojsk do útoku. V podmínkách počátečního období války může být protiútok **zahájen zasazením** protiútočícího uskupení:

- do protiútoku po přesunu z hloubky,
- z přímého dotyku po přeskupení.

Domnívám se, že nejčastěji však bude přechod do protiútoku zahajován kombinací obou způsobů nebo může být pokračováním úspěšně provedených frontových a armádních protiúderů. Přitom vojska mohou přejít do protiútoku bezprostředně po protiúderu nebo i po kratší přestávce, která je nutná k dokončení hlavních přípravných opatření.

V průběhu prvních obranných operací může být přechod do protiútoku uskutečněn současně na několika zvolených směrech, nebo postupně na jednotlivých směrech úderů. Je možné jej začít v době kdy je současně zahajována vzdušná operace, ale častěji však až v období jejího vedení nebo dokonce i po splnění cílů vzdušné operace.

Abyste bylo dosaženo plánovaných cílů, protiútoku, musí být již v průběhu vedení obranné operace přijímána opatření k udržení takových prostorů (čar), ze kterých bude v dalším výhodné vést úderý pozemních sil. Dále je potřebné utvořit protiútočná uskupení, doplnit vojska, vytvořit odpovídající zásoby raket, munice, PHM a dalších materiálních prostředků a zplánovat protiútočnou operaci.

Důležité bude zejména to, aby zálohy předurčené k přechodu do protiútoku nebyly předčasně zasazeny po částech do obranných sražení, čímž by byla snižována počáteční síla úderu.

Rozhodující pro úspěch protiútoku je včasné vytvoření protiútočných uskupení již v průběhu obranného sražení (prvních obranných operací), které bude zpravidla vedeno ve složitých podmínkách odrážení mohutných úderů silnějšího nepřítele. Proto je potřebné protiútočná uskupení vytvářet poměrně daleko od linie fronty, v hloubce operačních sestav. Jejich základ budou tvořit druhý sled a zálohy frontu, vojska přeskupovaná z podružných směrů fronty, svazky a svazy vyčleněné pro přechod do protiútoku ze zálohy nadřazeného stupně velení.

Vojska předurčená pro přechod do protiútoku je účelné rozmísťovat tak, aby jejich zasazení nevyžadovalo složitá přeskupování a aby nebyl předčasně prozrazen zámysl plánované činnosti. Proto je nevyhnutelné jejich přeskupování, soustřeďování a rozvinování uskutečňovat utajeně a v co nejkratších lhůtách.

Jednou z nejdůležitějších podmínek pro úspěšný přechod do protiútoku bude **vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu a dosažení palebné převahy nad nepřítelem** na rozhodujících směrech úderů. Proto současně s plněním úkolů letectva v prvních obranných operacích bude probíhat jeho příprava k účasti ve vzdušné operaci, kterou je protiútok zpravidla zahajován. Vzdušnou operaci k vybojování nadvlády ve vzduchu je nutné zahájit tak, aby její hlavní úkoly byly splněny již před přechodem vojsk do protiútoku.

Přechod do protiútoků frontu je zpravidla **zahajován** hromadnými údery raketových vojsk a dělostřelectva, údery letectva a průzkumných úderných kompletů vedených ještě v průběhu vzdušné operace nebo po jejím ukončení. Zvláštní pozornost v tomto období musí být věnována dezorganizaci systémů velení a řízení prostředků PVO i letectva nepřítele, jakož i hlavních systémů velení a řízení pozemního vojska, a to nejméně do taktické hloubky jeho operační sestavy.

Palebné ničení nepřítele je žádoucí předem zplánovat a před zasazením protiúderných uskupení na základě konkrétního vývoje situace včas upřesnit. První hromadný palebný úder se uskutečňuje v čase „Č“ a vede na celý komplex předem zplánovaných a do doby zahájení protiútoků nově zjištěných objektů. V některých případech může tento úder sledovat i zmaření připravované protipřípravy nepřítele.

V návaznosti na hromadný palebný úder a někdy i v jeho rámci je možné na vybraných směrech protiútoků provádět palebnou přípravu. Může být zahajována současně na různých směrech protiútoků nebo v závislosti na způsobu přechodu vojsk do protiútoků v určité i delší posloupnosti. Podle toho je také vytvářeno i odpovídající uskupení raketových vojsk a dělostřelectva.

Určujícím faktorem v přípravě a organizaci přechodu do protiútoků budou podmínky **zahájení**. Přechod do protiútoků může být zahajován v situaci, kdy:

- nepřítel dosud pokračuje v útočné činnosti na rozhodujících směrech útoku,
- nepřítel není schopen odrazit náš úspěšně vedený protiúder,
- vlastní vojska zastavila útok nepřítele, který dosud nestačil vytvořit obrannou sestavu a zesílit svá postavení,
- útok nepřítele byl zastaven, ale potřebujeme určitý čas k přípravě protiútočné operace, v průběhu kterého nepřítel organizuje obranu.

Z těchto podmínek vyplývá, že protiútok bude připravován v průběhu těžkých obranných bojů, zpravidla v podmínkách nestabilizované fronty a bude probíhat ve zvláště složité a dynamické situaci. Podmínky přechodu do protiútoků mohou být zkomplikovány ještě tím, že v reálné situaci se na jednotlivých směrech protiútoků vyskytne několik, nebo všechny případy současně. To předem určuje mimořádnou rozmanitost způsobů bojové činnosti vojsk frontu (armády) a současně vyžaduje i nutnost tvůrčího a nešablonovitého přístupu k jejich rozpracování a řešení.

Pokračuje-li nepřítel v útočné činnosti a proniká-li dále do hloubky naší obrany, nebo když zahájil již pronásledování, je výhodné vést **vstřícné údery**. **V takovém případě může na některých směrech náš protiútok nabýt i charakteru střetného sražení.**

Jestliže je protiútok zahajován v průběhu rozvíjení frontového protiúderu nebo bezprostředně po jeho úspěšném uskutečnění, bude velmi důležité rychle soustředit úsilí na směry, kde bylo dosaženo největšího úspěchu. K tomu je nezbytné, aby vojska, která vedla protiúder, ovládla výhodné čáry, ze kterých se pak zasazují do

sražení hlavní síly. Přitom bude nezbytné poutat síly nepřítele na široké frontě, znemožnit jim manévr a nedovolit nepříteli centralizované použití záloh. **Protiútok v tomto případě bude mít formu rozvíjení dosaženého úspěchu se současným vedením úderů na druhých směrech, kde nebyly vedeny protiúder.**

Při přechodu do protiútku na nepřítele, který byl zastaven a přechází do obrany, bude protiútočná operace zpravidla zahajována průlomem spěšně zaujaté obrany. V takovém případě budou vojska rozvíjena zpravidla v prostorech soustředění v hloubce, často mimo směry plánovaných úderů s jejich následným vyvedením na zvolené směry přechodu do protiútočné operace.

Ve všech případech bude přechod do protiútku těsně spojen s předchozím vedením obrany. V tom spočívá také zásadní rozdíl od vedení klasické útočné operace. Další zvláštností je to, že protiútočné operace se jednak připravují a za určitých okolností mohou také začít v podmínkách **nedokončené obranné operace**. Proto obranná sražení na mnoha směrech mohou pokračovat i po přechodu vojsk do protiútku.

Toto období bude rovněž charakterizováno značnou složitostí v práci velitele a štábu frontu (armády). Ta vyplývá ze skutečnosti, že příprava protiútočné operace bude zpravidla probíhat při současném řízení vojsk k dokončení obranné operace (sražení). Proto bude nutné ve štábech úměrně rozdělit síly k současnému řešení obou náročných úkolů.

Organizace, příprava a vedení protiútku tvoří v současnosti velmi důležitý teoretický i praktický úkol. Jeho řešení vyžaduje od velitelů a štábů důkladné znalosti zásad organizace a vedení jak obranné, tak útočné operace i všech způsobů vedení bojové činnosti. Myslím, že článek bude podnětem k dalšímu hlubšímu rozpracování této složité problematiky.

**Dovedně spojovat vedení obranné činnosti s útočnou. Včas připravovat a nena-
dále provádět protizteče a protiúder, okamžitě po spolehlivém palebném zničení
nepřítele.**

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1988–1989)
